

THE BRITISH JOURNAL OF SOCIOLOGY

Vol. XXVI, broj 1, ožujak 1975.

Robert A. Gorman: Alfred Schutz — prikaz i kritika; Michael Freeman: Sociologija i utopija: razmišljanja o društvenoj filozofiji Karla Poppera; Oscar Grunsky: Zakonitosti u zanimanju i karakteristike britanskih pomorskih oficira; Mordechai Rotenberg: Protestantska etika — etika protiv duha psihijatrije: druga strana Weberovih teza; Earl Hopper i Anne Weyman: Načini konformizma i oblici koji pridonose osjećaju relativne oskudice; J. Brandt: Politike društvenih indikatora; Stanley Parker: Sociologija dokolice: progres i problemi; John C. Goyder: Zapis o sve slobijoj povezanosti između subjektivnih i objektivnih procjena klasa.

Stanley Parker

SOCIOLOGIJA DOKOLICE

Razvoj sociologije dokolice bio je spor u usporedbi sa razvojem drugih »specijalnih« sociologija. Ali, situacija se mijenja nabolje, jer se sa skraćanjem radnog vremena povećava fond slobodnog vremena a onda možemo očekivati i brži razvoj sociologije dokolice.

Dokolica je ona sfera ljudskog života čija specifična priroda izaziva poteškoće u primjeni znanstvenih tehnika na istraživanje planiranja ponašanja u dokolici. (Kada netko mjeri rad pomoću stoperice ili ispituje uzroke zadovoljstva u radu, ljudi su spremni na suradnju, dok istraživanje dokolice shvaćaju kao zadržavanje u njihovo slobodno vrijeme.) Drugi je razlog sporog razvoja ove grane sociologije u činjenici što se ponašanje shvaća kao rezidualna kategorija društvenog života.

Tradicija na ovom području, smatra autor, polazi od dvaju izvora: Marxovog historijskog materijalizma i protestantske etike. Dokolica se, u tom smislu, češće motrila kao »nadgradnja« nego kao »baza«.

Uloga dokolice u društvu, odnosno u životu ljudi neprestano se povećava i ne ovisi samo o jednom faktoru.

Treba razlikovati što ulazi među probleme dokolice, što u poznate činjenice i što znači razvoj sociološkijske teorije u odnosu na te probleme. Teorija na tom području jedva da se počela razvijati, pa su potrebne elastične definicije. Pri tome autor predlaže tri kategorije: definiranje problema, pisanje sociografije i, na kraju, sociologija dokolice.

Veoma važna kategorija empirijskih istraživanja dokolice odnosi se na aktivnosti s ciljem da se uštedi vrijeme i razviju prijateljski odnosi tijekom radnog vremena među ljudima različitih zanimanja. Druga grupa istraživanja usredotočena je na dokolicu omladine, a treću grupu sačinjavaju istraživanja mass-media.

Francuski sociolog Dumazedier govori o post-industrijskom društvu, ali umjesto da ga precizno definira on ga na razne načine opisuje: kao znanstvenotehničko, kibernetičko, potrošačko društvo, društvo univerzalne naobrazbe, itd. Post-industrijsko društvo, prema njemu, nadalje, obilježavaju slijedeća dva socio-ekonomska kriterija: (1) najviša razina razvoja produkcijskih snaga i (2) zaposlenost većine radne snage u servisima (»postindustrijalni sektor«). Dumazedier zaključuje, kako treba razlikovati slobodno vrijeme u industrijskom i u tradicionalnom društvu. Vrijeme, koje je postalo slobodno zbog ekonomskog razvoja ne može se usporediti sa »praznim« vremenom »nerazvijenih« ekonomija. Uprkos tome, on »slobodno vrijeme« i »dokolicu« upotrebljava kao sinonime (iako ih je prethodno strogo odvojio). Dopuštajući da dokolica nije identična razmišljanju, razvoju društva,

itd., postavlja se pitanje o mogućim vezama između dokolice i drugih aspekata društva, kao i institucija.

Neki su koncepti, bez sumnje, specifični za sociologiju dokolice (slobodno vrijeme, igra, rekreacija) ali uzeti sami za sebe nisu dovoljni. Sociologiju dokolice treba locirati unutar opće sociologije — kao i ostale posebne sociologije. Na taj će se način moći dati odgovor na pitanja poput ovih: kakav je odnos između ponašanja i vladanja u dokolici i u drugim oblicima aktivnosti? Do kog nas stupnja mogu sistemi ili teorije akcije voditi u razumijevanju fenomena dokolice? Koju bi ulogu trebala imati dokolica u društvu budućnosti?

Vol. XXVI, broj 2, lipanj 1975.

R. E. Best: Nove smjernice u teoriji sociologije — Kritička bilješka o fenomenološkoj sociologiji i njenim pretečama; Joseph Agassi: Institucionalni individualizam; C. R. Baddock: Sveopći antropolog — Rješenja nekih trajnih problema u teorijskoj sociologiji iz djela Claudea Lévi-Straussa; Karen E. Rosenblum: Uvodno istraživanje: Ženska devijantnost i uloga spola; Stanley S. Guterman: Alternativne teorije u studijama ropstva, koncentracionih logora i personalnosti; Graeme R. Newman: Teorija otklanjanja devijantnosti; Daphne Phillips: Posljedica imigracije na obitelj; Slučaj Tališana u ruralnoj Australiji; Jerry Gaston: Autonomnost istraživača i participacija u okružnom donošenju odluka; Augustus Leon Beier: Razvoj industrije i društvena mobilnost u Engleskoj od 1540. do 1640. godine.

Karen E. Rosenblum

ŽENSKA DEVIJANTNOST I ULOGA SPOLA — UVODNO ISTRAŽIVANJE

Devijantno ponašanje žena prvenstveno se očituje kao prostitucija. Kako je prostitutka gotovo isključivo žena, ženska se devijantnost ponajbolje može razumjeti kroz prostituciju.

Autorica je nastojala rasvijetliti tri aspekta problema: (a) prikazati kompleksnost prostitucije (prostitutki) i specifične razlike između call-girls i prostitutki; (b) utvrditi neadekvatnosti u prošlim

analizama prostitucije; (c) korištenje call-girl obrasca za objašnjenje značaja karakteristika ženskog spola.

Svi oblici prostitucije mogu se svesti na »seksualno općenje za novac, promiskuitet i emocionalnu indiferentnost«. Autori, koji su istraživali ovaj problem, navodili su po nekoliko kategorija prostitutki (npr. Benjamin i Masters: call-girls, »ulične šetačice«, barske prostitutke, islužene prostitutke — »flea bag«).

Tijekom devet mjeseci autorica se u slobodno vrijeme družila sa grupom od pet »izvanzakonskih« call-girls (znači, radile su bez svodnika). Najsituiranija članica grupe zarađivala je oko 48.000 dolara godišnje i davala drugim call-girls tri apartmana u najam uz 100% profita. Najmanja zarada u grupi bila je 15.000 dolara godišnje. Dakle, prva razlika između call-girls i prostitutki je u »zaradi«. Druga je u metodi »operiranja«. Druge vrste prostitutki se neposredno obraćaju klijentu, dok call-girl rijetko izlazi sama. Vrijeme većinom provodi kod kuće, čekajući telefonske pozive klijenata. Obično su to ljudi iz viših društvenih slojeva (upper ili upper-middle class), koji se najavljuju preko preporuka. Call-girls »uslužuju« klijente ili u svom apartmanu, ili kod klijenta, ali nikada u hotelima, poput »običnih« prostitutki.

Većina call-girls potječe iz srednje klase (middle-class) pa možemo zaključiti da one ne postaju prostitutke zato jer su na to prisiljene iz materijalnih razloga. Za razliku od njih, ostale prostitutke se regrutiraju iz nižih i srednje-niskih slojeva (lower, lower-middle class).

Istraživanja prostitucije dijele se u dvije opsežne kategorije: na prikaze prostitucije, pisane u okvirima povijesti i psihologije, i radove koji proučavaju prostituciju kao ilustraciju naročite prirodne devijantnosti.

Članice grupe, koju je autorica proučavala, navode da se osjećaju neovisne, za razliku od udatih žena, koje se moraju podređivati volji svojih supruga. One su u toku dana sa više muškaraca, ali ih, u stvari, ne trebaju (emocionalna ravnodušnost). Kada bi se bavile nekim drugim poslom, zaradile bi mnogo manje (4—5 puta u prosjeku). S druge strane, »primarne prostitutke« — koje su jednom, iz bilo kog razloga, potražile klijenta, ne smatraju se prostitutkama, pa je to »prijelazno područje« dosta zamagljeno. Kada, međutim, primijenimo značajke prostitucije na ne-devijantno žen-

sko ponašanje to ne znači da te značajke neophodno moraju biti karakteristike prostitutki, niti da su žene, kod kojih ih nalazimo, prostitutke.

Vol. XXVI, broj 3, rujan 1975.

Tessa Blackstone i Oliver Fulton: Seksualna diskriminacija u redovima sveučilišnih profesora: englesko-američka usporedba; Rosemary Mellor: Urbana sociologija u urbaniziranom društvu; D. Knights: Klasifikaciona shema zanimanja; James O'Connell i Paul A. Beckett: Društvene karakteristike elite koja se formira: slučaj nigerijskih studenata; Harold E. Pepinsky: Oslanjanje na formalni pisani zakon i sloboda i društvena kontrola u SAD i NR Kini; R. Kahane: Christopher G. A. Bryant: Kuhn, paradigme i sociologija; Roy Wallis: Relativna oskudica i društvena gibanja: upozorenje.

Rosemary Mellor

URBANA SOCIOLOGIJA U URBANIZIRANOM DRUŠTVU

Počeci urbane sociologije datiraju od početka stoljeća, dakle od prenošenja evropske sociologije na američko tlo. Ondašnji je pristup ovim pitanjima imao tri glavna obilježja: (1) prihvaćanje gradova i urbanizma; (2) prihvaćanje dualizma između sela i grada (ruralnog i urbanog); (3) konceptualizacija grada kao »izvana organizirane cjeline u prostoru, stvorene prema vlastitim zakonima, organski entitet dovoljne zajednice da bi upravljao svojom budućnošću« (Park, 1915).

Tri su područja koja je autorica svrstala pod ovaj naslov: (a) »intelektualna kriza« sa kojom se suočavaju urbani sociolozi, (b) opis smjernica britanske urbane sociologije, te (c) diskusija o »metropolitanskoj dominaciji« i njenim implikacijama na studije naselja.

I. Riječi: »suvremeni problem« i »urbani problem« gotovo su postale sinonimi. Paralelno s tim javlja se sve veća zainteresiranost za dimenzije klasa, prestiža i moći na uštrb urbane sociologi-

je, što urbane sociologe stavlja u dilemu, stvarajući kod njih uvjerenje u eksplanatornu neadekvatnost »urbanizma« i »urbanizacije«. Jedna reakcija na takvo stanje bio je interes za urbanu politiku i zajedničko planiranje, prihvaćajući time da su naši problemi zaista urbani, a takva su i pitanja administracije i reorganizacije samih gradova. Pr uzrok takvog stanja bio je u slabom povezivanju sa političkom ekonomijom i društvenom stvarnošću, i kako sama autorica navodi: »predugo je urbana sociologija slijedila himeru univerzalnog urbanizma, a da bi bila definirana u čisto sociologijskim pojmovima.«

II. U Velikoj Britaniji 60-tih godina potpuno je prihvaćena ekološka tradicija kao temelj urbane sociologije. Ako se urbano odaje u kontrastu sa ruralnim, onda je urbana sociologija u urbaniziranom društvu postala irelevantno zanimanje. Druga se orijentacija okrenula na istraživanje urbanih zajednica kao politički definiranih arena konflikta.

III. Sugestije, koje autorica daje u vezi sa debatom o metropolitanskoj dominaciji i komparativnim studijama naselja, svode se na slijedeće:

(1) U principu ne treba praviti razliku između metropola, gradova i manjih naselja, jer se radi o uvjetima egzistencije, iskustvu i povijesti za stanovnike. Urbana sociologija postala bi onda specijalnost u širem kontekstu istraživanja naselja.

(2) Oformljenje komparativne, specifične i konkretne metodologije, u kojoj pozicija svake zajednice u totalnom procesu produkcije može biti uzeta za polazište.

(3) Uzorak naselja nije prepušten slučaju, a niti varijacije unutar analize. Zato se sugerira da integrativna tema proučavanja zajednica može biti metropolska dominacija.

(4) Istraživanje »dominacije« i »ovisnosti«, te »metropolitanskog« i »provincijalnog« može biti temelj za izradu tipologije.

Proizlazi, a što i autorica zaključuje, da urbana sociologija egzistira u urbanom društvu, jer »urbanizacija« nikada nije potpuna. Cijelo društvo nije jednako urbanizirano, a pojedine zajednice imaju različita iskustva. Prema tome, urbana sociologija će se nastaviti razvijati na ponešto izmijenjenim smjernicama.

Vol. XXVI, broj 4, prosinac 1975.

Robert A. Gorman: Fenomenološka »humanizacija« društvene znanosti — kritika; Michael Clarke: Ideologije društvenih problema; Whitney Pope: Konceptija i obrazloženje Durkheimove teorije samoubojstva; Norman Bonney: Rad i kultura ghetta; Carl Stone: Urbanizacija kao izvor političkog razjedinjenja — iskustvo Jamaice; L. B. Hendry: Marginalni ostatak: Profesionalni identitet nastavnika tjelesnog odgoja; William L. Miller: Spencerov optimum razvoja; J. B. Allcock: Sociologija i povijest: Jugoslavensko iskustvo i njegove implikacije.

J. B. Allcock

SOCIOLOGIJA I POVIJEST: JUGOSLAVENSKO ISKUSTVO I NJEGOVE IMPLIKACIJE

Discipline, koje se danas strpavaju u okvir »društvenih znanosti« ograničavaju svoju pozornost na ispitivanje pouzdanih međusobnih problema. U traženju rješenja za poteškoće koje se odnose na sociologiju i povijest, potrebno je izaći iz uskih granica. Naime, sociologija i povijest djeluju unutar institucija kao prilično krutih struktura. Na temelju materijala koji se odnose na položaj i razvoj sociologije u Jugoslaviji, autor je pokušao istražiti značaj faktora za razumijevanje odnosa između sociologije i povijesti, nadajući se pri tome da će rasvijetliti osebujnu prirodu položaja sociologije u Britaniji.

Nakon informacija o tradiciji sveučilišta u Jugoslaviji sa posebnim osvrtom na društvene znanosti, autor na temelju obrađenih materijala (bibliografija obuhvaća 37 radova) daje neke opservacije: već dvadesetih — tridesetih godina ovog stoljeća marksizam je bio veoma snažna struja među intelektualcima, a naročito među onima koji su se bavili društvenim znanostima, tako da suvremena marksistička orijentacija nije novost. Dalje, sociologija kao manje-više neovisna, stručna disciplina nije na univerzitetima postojala sve do poslije 1956. Prema autoru, indikativno je pokretanje triju glavnih jugoslavenskih časopisa sa područja sociologije: najstariji od njih je SOCIOL-

GIJA, osnovana 1959. u Beogradu, zatim SOCIOLOGIJA SELA (1963), a najmlađi među njima je REVIJA ZA SOCIOLOGIJU (1971).

Na britanskim sveučilištima marksizam je outsider. Sasvim drugačija situacija vlada u Jugoslaviji: marksizam je više nego teorija i više nego akademska disciplina. Polazna točka u istraživanjima je marksističko prilaženje problemima, pa su problemi jugoslavenskog društva postali problemi jugoslavenske sociologije. U takvim okolnostima sociologija pronalazi tehnike istraživanja pomoću kojih se marksistička teorija osposobljava za razumijevanje pojedinosti društvenog života.

U ovom radu autor je nastojao potvrditi važnost društvenog razvoja unutar kojeg sociologija i povijest surađuju. Zaključna tvrdnja jest, da je to ne samo potencijalno vrijedan, već i potreban pristup problemima, koji zaslužuje da bude češće i potpunije primijenjen.

Lenga Cvitanović

AMERICAN SOCIOLOGICAL REVIEW

Vol. 40, broj 1, veljača 1975.

John P. Hewitt i Randal Stokes: Poricatelj; Joel Aronoff i William D. Crano: Ponovno ispitivanje principa podjele dužnosti i diferencijacione uloge spola u obitelji u raznim kulturama; Herman R. Lantz i Jane Keyes: Američka obitelj u predindustrijskom razdoblju: od temeljnih osobina u povijesti ka promjeni; Duane F. Alwin i Robert M. Hauser: Raščlanjivanje sadržaja u smjer-analizama; James E. Rosenbaum: Stratifikacija procesa socijalizacije; Charles E. Bidwell: Područne škole i uspjeh učenika; Antony R. Harris: Hapsenje i očekivana težina kriminalnog izbora: specifikacija i test aspekata označenih perspektiva; Loes B. Defleur: Podložnost utjecajima pod djelovanjem droge: implikacije za moguća istraživanja na temelju izvještaja uhapšenih.